

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રામ બલિ

વિરુદ્ધ

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય

એપ્રિલ ૧૬, ૨૦૦૪

[દોરાઈસ્વામી રાજુ અને અરિજિત પાસચાત, ન્યાયાધીશો]

ફોજદારી ટ્રાયલ: હત્યા - દ્રશ્યમાન પુરાવા વિરુદ્ધ તબીબી પુરાવા -
અસંગતતા - તેની અસર - મૃતકના પેટમાં ખોરાકની ગેરહાજરી - તેની પુરાવા
મૂલ્ય - ઠરાવ્યું: ખોરાકને પચવામાં લાગતો સમય વ્યક્તિ-વ્યક્તિએ, લીધેલા
ખોરાકની માત્રા વગેરે અનુસાર બદલાય છે. - ખાલી પેટની હકીકત ઘટનાના
સમયની ચોકસાઈ પર શંકા ઊભી કરવા માટે સંબંધિત પરિબળ નથી - ફક્ત

ત્યારે જ જ્યારે દ્રશ્યમાન પુરાવા તબીબી પુરાવા સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત હોય,
ત્યારે અદાલતે તેની અસર ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ.

ખામીયુક્ત તપાસ - તેની અસર - ઠરાવ્યું: ખામીયુક્ત તપાસના
કિસ્સામાં અદાલતે પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં સાવચેત રહેવું જોઈએ - જ્યારે
તબીબી પુરાવા દ્વારા સમર્થિત સીધા પુરાવા ફરિયાદી પક્ષના સંસ્કરણને
સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત કરે છે, ત્યારે ફક્ત ખામીયુક્ત તપાસના કારણે આરોપીને
નિર્દોષ છોડી શકાય નહિ.

ફરિયાદી પક્ષ મુજબ, ફરિયાદકર્તાના પરિવારના સભ્યો અને અપીલકર્તા-
આરોપી વચ્ચે કાયદાકીય વિવાદોને કારણે દુશ્મનાવટ હતી અને તે કારણોસર
અપીલકર્તા-આરોપીએ મૃતકની હત્યા કરી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તા-
આરોપીને દોષિત ઠેરવ્યો અને હાઈકોર્ટે દોષિત ઠરાવને સમર્થન આપ્યું. તેથી
અપીલ દાખલ કરવામાં આવી.

અપીલકર્તા-આરોપી વતી, એવી દલીલ કરવામાં આવી કે તબીબી પુરાવા
દ્રશ્યમાન પુરાવા સાથે સ્પષ્ટપણે અલગ હતા; કે મૃતકે બપોરે ૨ વાગ્યે ભોજન
લીધું હતું પરંતુ પોસ્ટમોર્ટમ દર્શાવે છે કે મૃતકનું પેટ ખાલી હતું જે સાબિત કરે છે
કે ઘટના સાંજે ૬ વાગ્યે નહિ પરંતુ રાત્રે ૯ વાગ્યાની આસપાસ બની હતી; કે

બંદૂક ફોરેન્સિક પરીક્ષણ માટે મોકલવામાં આવી નહોતી તેથી તપાસ ખામીયુક્ત હતી; અને ચુકાદો સુનાવણી સમાપ્ત થયાના ઘણા સમય પછી આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, હાઈકોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી દલીલોને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવી નહોતી.

અપીલને ફગાવી દેતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું કે:

૧. સુનાવણીમાં શું થયું તેની રજૂઆત, અદાલતના ચુકાદામાં રેકૉર્ડ કરવામાં આવેલી હકીકતોને અનુકૂળ છે અને કોઈ પણ વ્યક્તિ સોગંદનામા પર અથવા અન્ય પુરાવા દ્વારા આવી રજૂઆતનો વિરોધ કરી શકે નહિ. જો કોઈ પક્ષકાર વિચારે છે કે અદાલતમાં બનેલી ઘટનાઓ ચુકાદામાં ખોટી રીતે નોંધવામાં આવી છે, તો તે પક્ષકાર માટે, જ્યારે આ બાબત ન્યાયાધીશોના મનમાં તાજી હોય જેમણે રેકૉર્ડ બનાવ્યો છે, ત્યારે જરૂરી સુધારણા કરવી અનિવાર્ય છે. રેકૉર્ડ સુધારવાનો તે એકમાત્ર રસ્તો છે. અપીલકર્તા માટે આ કોર્ટ સમક્ષ વિપરીત દલીલ કરવી યોગ્ય નથી. [૨૦૦-સી-ડી]

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિ. રામદાસ શ્રીનિવાસ નાયક, (૧૯૮૨) ૨ SCC ૪૬૩, ભાવનગર યુનિવર્સિટી વિ. પાલીતાણા સુગર મિલ (પી) લિ., (૨૦૦૩) ૨ SCC ૧૧ અને રૂપ કુમાર વિ. મોહન થેદાની, (૨૦૦૩) ૬ SCC ૫૯૫, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૧. તબીબી પુરાવા દ્રશ્યમાન પુરાવા સાથે વિરુદ્ધ છે તેવી દલીલમાં કોઈ આધાર નથી. તે ફક્ત એક લેખક દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા કહેવાતા અભિપ્રાય પર આધારિત છે. કાલ્પનિક પ્રશ્નોના કાલ્પનિક જવાબો, અને પાઠ્યપુસ્તક લેખકો દ્વારા માત્ર કાલ્પનિક અને અમૂર્ત અભિપ્રાયો, ધારવામાં આવેલા તથ્યો પર આધારિત, જો દ્રશ્યમાન પુરાવા વિશ્વસનીય અને સુસંગત હોય તો તેના પુરાવા મૂલ્યને નબળું પાડી શકે નહિ. ખોરાકને પચાવવામાં સામાન્ય રીતે લાગતો સમય ખોરાકની ગુણવત્તા અને જથ્થા પર પણ, અન્ય પરિબળો ઉપરાંત, આધાર રાખશે. સાક્ષીઓ દ્વારા જણાવવામાં આવેલ ઘટનાના સમયની ચોકસાઈ પર શંકા ઊભી કરવા માટે વાસ્તવિક રીતે સાબિત કરવું જરૂરી હતું કે કેટલો ખોરાક લેવામાં આવ્યો હતો, વાતાવરણીય પરિસ્થિતિઓ અને અન્ય સંબંધિત પરિબળો શું હતા. ફક્ત ત્યારે જ જ્યારે દ્રશ્યમાન પુરાવા તબીબી પુરાવા સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત હોય, ત્યારે અદાલતે તેની અસર ધ્યાનમાં લેવી પડે છે. [૨૦૦-ઈ-૭]

પટ્ટિપતિ વેકેયા વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય, AIR (૧૯૮૫) SC ૧૭૧૫ અને નિહાલ સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, AIR (૧૯૬૫) SC ૨૬, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૨. લેખકનો મત જે ફક્ત ચોક્કસ મૂળભૂત ધારણાઓ પર આધારિત અભિપ્રાય છે તે હકીકતને સાબિત કરવા માટે રજૂ કરાયેલા પુરાવા માટે બદલી શકાતો નથી – જે હંમેશા વિવિધ તથ્યો પર આધાર રાખે છે, અને હાથ પરના ચોક્કસ કેસની વિશિષ્ટ પ્રકૃતિ અનુસાર બદલાય છે. [૨૦૧-સી]

HWV Cox : *"Medical Jurisprudence and Toxicology"*
ઝમી આવૃત્તિ. પૃષ્ઠ ૩૦૦-૩૦૨, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૩.૧. ખામીયુક્ત તપાસના કિસ્સામાં અદાલતે પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં સાવચેત રહેવું પડે છે. પરંતુ ફક્ત ખામીના કારણે આરોપી વ્યક્તિને નિર્દોષ છોડી દેવું યોગ્ય રહેશે નહિ; આમ કરવું એ તપાસ અધિકારીના હાથમાં રમવા બરાબર થશે જો તપાસ હેતુપૂર્વક ખામીયુક્ત હોય. [૨૦૧-ડી-ઈ]

કર્નેલ સિંહ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, [૧૯૯૫] ૫ SCC ૫૧૮ અને પારસ યાદવ વિ. બિહાર રાજ્ય, [૧૯૯૯] ૨ SCC ૧૨૬, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૩.૨. જ્યારે તબીબી પુરાવા દ્વારા સમર્થિત પ્રત્યક્ષ સાક્ષીઓની સીધી જુબાની ફરિયાદી પક્ષના સંસ્કરણને સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત કરે છે, ત્યારે તપાસ

અધિકારીની નિષ્ફળતા અથવા ચૂક અથવા બેદરકારી ફરિયાદી પક્ષના સંસ્કરણની વિશ્વસનીયતાને અસર કરી શકે નહિ. [૨૦૨-બી-સી]

અમર સિંહ વિ. બલવિંદર સિંહ, [૨૦૦૩] SCC ૫૧૮, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

જ. ચુકાદાની વિલંબિત વિતરણ અને તે તેને નબળું પાડે છે તેવી દલીલમાં કોઈ આધાર નથી. [૨૦૨-એફ-જી]

અનિલ રાય વિ. બિહાર રાજ્ય, [૨૦૦૧] ૭ SCC ૩૧૮, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ફોજદારી અપીલેટ અધિકારક્ષેત્ર : ફોજદારી અપીલ નંબર ૨૦૪ ઓફ ૨૦૦૩.

૨૮.૧૧.૨૦૦૨ ના અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના સીઆરએલ. એ. નંબર ૩૪૦૬/૧૯૮૪ ના ચુકાદા અને આદેશથી.

અપીલકર્તાઓ વતી એસ. બી. સાન્યાલ, યશબંતો દાસ, ડી. કે. સિંહ અને અભિજિત સેનગુપ્તા.

પ્રતિવાદી વતી ગર્વેશ કાબરા અને રવિ પ્રકાશ મેહરોત્રા.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ અરિજિત પાસચાત દ્વારા આપવામાં આવ્યો.

અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે પડકારાયેલા ચુકાદા દ્વારા માનનીય સ્પેશિયલ જજ, હમીરપુર દ્વારા ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (ટૂંકમાં 'IPC') ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવ્યો હતો. આરોપી-અપીલકર્તાને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. જોકે, સહ-આરોપી રાજેન્દ્ર સિંહને નિર્દોષ છોડી દેવામાં આવ્યો.

ટ્રાયલ તરફ દોરી ગયેલા પૃષ્ઠભૂમિના તથ્યો નીચે મુજબ છે:

ફરિયાદકર્તા-રામ સિંહ (પીડબ્લ્યુ-૧) ઘટનાના સમયે સ્વસા ગામમાં રહેતા હતા. ૨૦.૭.૮૨ ના રોજ સાંજે ૬.૦૦ વાગ્યે જ્યારે તેઓ તેમના ગામ પાછા ફરી રહ્યા હતા ત્યારે પ્યારે સિંહ (પીડબ્લ્યુ-૨), એક સહ-ગામવાસી પણ તેમની સાથે હતા. રસ્તામાં તેમના ભાઈ પ્રેમ સિંહ (જેને hereinafter 'મૃતક' તરીકે ઓળખવામાં આવશે) જે છાણી ગામમાં રહેતા હતા તેમને મળ્યા. તેઓ બસ સ્ટોપ પર આવ્યા અને ડાક બંગલોની સામે ચબુતરા પર બેઠા અને બસની રાહ જોવા લાગ્યા. તે સમયે હમીરપુરથી એક બસ આવી. અપીલકર્તા-

રામબલિ સિંહ (એ-૧) અને રાજેન્દ્ર સિંહ (એ-૨) છાણી બુઝુર્ગ ગામના રહેવાસીઓ તે બસમાંથી ઉતર્યા.

આરોપી રામબલિ પાસે ડબલ બેરલ બંદૂક હતી અને નિર્દોષ છોડી દેવાયેલા આરોપી રાજેન્દ્ર સિંહના હાથમાં સિંગલ બેરલ બંદૂક હતી. તે પછી તેઓ નજીકની પાનની દુકાને ગયા. ત્યાંથી તેઓ આવ્યા અને તેમની સામે ઊભા રહીને તેમના ભાઈ, મૃતકને કહ્યું "બેઈમાન: શું અમે તને મારી નાખીએ". તે સમયે રામબલિએ તેની ડબલ બેરલ બંદૂકમાંથી ગોળી ચલાવી અને મૃતકની હત્યા કરી જેનું સ્થળ પર જ મૃત્યુ થયું. ફરિયાદકર્તા અને અન્ય લોકોએ બૂમ પાડી અને આરોપીઓ ગામની હોસ્પિટલ તરફ ભાગી ગયા. કાયદાકીય વિવાદોને કારણે ફરિયાદકર્તાના પરિવારના સભ્યો અને આરોપી રામબલિ સિંહ વચ્ચે દુશ્મનાવટ હતી અને તે કારણોસર આરોપી વ્યક્તિઓએ મૃતક-પ્રેમ સિંહની હત્યા કરી હતી. ઘટના સમયે ઘણા ગ્રામજનો ત્યાં હાજર હતા. ઘટનાનો અહેવાલ રામ કિશન ગુપ્તા દ્વારા ફરિયાદકર્તાની સૂચના પર તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો, જે FIR તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો અને તે એકિઝબિટ ક-૧ છે. FIR નોંધાયા પછી, તપાસ હાથ ધરવામાં આવી.

તપાસ પૂર્ણ થયા પછી ચાર્જશીટ મૂકવામાં આવી અને આરોપો ઘડવામાં આવ્યા પછી ટ્રાયલ માટે મામલો હાથ ધરવામાં આવ્યો. ફરિયાદી પક્ષના કેસને

આગળ વધારવા માટે છ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી. તપાસ કરાયેલા છ સાક્ષીઓમાંથી, પીડબ્લ્યુ ૧ અને ૨ ને ઘટનાના પ્રત્યક્ષ સાક્ષીઓ હોવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું. આરોપી જેણે નિર્દોષતાનો દાવો કર્યો હતો તેણે કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરી નહિ. તેમણે એવી દલીલ કરી કે ફરિયાદકર્તા ઘટના સ્થળે હાજર નહોતા જેવું કહેવામાં આવ્યું છે. એક રામ કિશન ગુપ્તાએ તેમને તેમના ગામ સ્વસાથી મોટરસાયકલ પર બોલાવ્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે પીડબ્લ્યુ ૧ અને ૨ ના સંસ્કરણને જે બન્યું તેનું સાચું પ્રતિબિંબ માની લીધું અને તેમના પુરાવા પર આધાર રાખીને દોષિત ઠરાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો. પરંતુ, ઉપર નોંધ્યા મુજબ, સહ-આરોપી રાજેન્દ્રને હાઈકોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છોડી દેવામાં આવ્યો.

અપીલના સમર્થનમાં, આરોપી-અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે હાઈકોર્ટે પુરાવાનું વિસ્તૃત વિશ્લેષણ કર્યું નથી અને અપીલને સંક્ષિપ્તમાં નિકાલ કરી છે. તબીબી પુરાવા દ્રશ્યમાન પુરાવા સાથે સ્પષ્ટપણે અલગ હતા અને તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ બંનેએ પીડબ્લ્યુ ૧ અને ૨ ના પુરાવા પર આધાર રાખીને ગંભીર ભૂલ કરી હતી. જોકે આરોપીએ કથિત રીતે બંદૂકનો ઉપયોગ કર્યો હતો, તેને ફોરેન્સિક પરીક્ષણ માટે મોકલવામાં આવી નહોતી. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા સ્થાપિત કરે છે કે ગામ ડાકુઓથી પ્રભાવિત હતું, જેના માટે કથિત ઘટના બન્યાના થોડા સમય પહેલા પોલીસ પેટ્રોલિંગ થયું હતું. એક કોન્સ્ટેબલ (પીડબ્લ્યુ-૫) ગામમાં ગયા હતા, પરંતુ કોઈએ તેમને કંઈપણ જાણ

કરી નહિ. પીડબ્લ્યુ-૨ એ જાણાવ્યું હતું કે મૃતકે બપોરે ૨.૦૦ વાગ્યે ભોજન લીધું હતું. જ્યારે ડોક્ટરે પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું ત્યારે તેમને જાણવા મળ્યું કે પેટ ખાલી હતું. "મેડિકલ જ્યુરિસ્પ્રુડન્સ એન્ડ ટોક્સિકોલોજી" નામના પુસ્તકનો સંદર્ભ આપતા, એચડબ્લ્યુવી કોક્સ દ્વારા, તે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે ખોરાકને સંપૂર્ણપણે પચવામાં ઓછામાં ઓછા છ કલાક લાગે છે. તેથી, તબીબી પુરાવા સંરક્ષણ સંસ્કરણને સંભવિત બનાવે છે કે રાત્રે ૯.૦૦ વાગ્યાની આસપાસ કોઈ ઘટના બની હતી. જોકે કથિત ઘટના સ્થળનું પોલીસ સ્ટેશનથી અંતર લગભગ ૮ કિમી છે, FIR બિનવાર પોલીસ સ્ટેશનમાં રાત્રે ૯.૩૦ વાગ્યાની આસપાસ નોંધવામાં આવી હતી. તે સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે બસ અથવા મોટરસાયકલ દ્વારા પોલીસ સ્ટેશન પહોંચવામાં ભાગ્યે જ અડધો કલાક લાગ્યો હોત. રાઈગર મોર્ટીસ સંબંધિત પોસ્ટમોર્ટમમાં નોંધાયેલા ડોક્ટરના અભિપ્રાય પણ કથિત ઘટનાના સમયને અસંભવિત બનાવે છે. તેથી, પીડબ્લ્યુ ૧ અને ૨ સાચા સાક્ષીઓ હોઈ શકે નહિ. આ એક એવો કેસ છે જ્યાં હાઈકોર્ટનો ચુકાદો જાળવી શકાય તેવો નથી કારણ કે આરોપી-અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં પુરાવાનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું નહોતું. મૂલ્યાંકનમાં વિકૃતિ અને સંબંધિત સાક્ષીઓના સંસ્કરણની સત્યતાની તપાસ કરવા માટે જરૂરી કાળજી અને સાવચેતીનો અભાવ હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ બંનેનો ચુકાદો નબળો બની જાય છે. ઘણા અન્ય લોકોની હાજરી સ્વીકારવામાં આવી હોવા છતાં, તેમની તપાસ ન કરવા માટે કોઈ કારણ

આપવામાં આવ્યું નથી. છેલ્લે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ચુકાદો સુનાવણી સમાપ્ત થયાના ઘણા સમય પછી આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, હાઈકોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી દલીલોને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવી નહોતી. અનિલ રાય વિ. બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૧ (૭) SCC ૩૧૮) ના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો કે ચુકાદાને રદ કરવો જોઈએ અને તાજા વિચારણા માટે મામલો હાઈકોર્ટને પાછો મોકલવો જોઈએ. અપીલકર્તાએ ચોક્કસ દલીલ કરી હતી કે સંબંધિત તારીખે તે ઓળખના હેતુસર જેલમાં ગયા હતા અને હાજર નહોતા. આરોપી-અપીલકર્તા ઘટના સમયે હાજર નહોતા તે દલીલને સાબિત કરવા માટે ત્રણ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આરોપી-અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલી એલિબીની દલીલને કોઈપણ વાજબી આધાર વિના ખોટી રીતે અવગણવામાં આવી છે.

જવાબમાં, રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે નીચેની અદાલતોના ચુકાદાઓને સમર્થન આપ્યું અને ભારપૂર્વક જણાવ્યું કે પુરાવાની યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં ગંભીરતાપૂર્વક તપાસ કરવામાં આવી છે અને જ્યાં સુધી આરોપીના ગુનાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી નીચેની અદાલતો દ્વારા નોંધાયેલા સહવર્તી તારણોમાં કોઈ ખામી નથી કે જેમાં કોઈ દખલની જરૂર પડે.

પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે દ્રશ્યમાન સંસ્કરણ અને તબીબી પુરાવા વચ્ચેની અસંગતતાની દલીલ હાઈકોર્ટ સમક્ષ કરવામાં પણ આવી નહોતી. પ્રતિવાદી અનુસાર, ચુકાદાની મોડી વિતરણ સંબંધિત દલીલને સેવા માટે દબાવી શકાય નહિ.

શરૂઆતમાં, એ નોંધવું જોઈએ કે હાઈકોર્ટ સમક્ષ ફક્ત બે મુદ્દાઓ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. તેઓ નીચે મુજબ છે:

(૧) કોઈ સાક્ષીએ ઘટના જોઈ નથી અને દુશ્મનાવટના કારણે આરોપીઓને ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યા છે.

(૨) આરોપી રામ બલિ સિંહ ૨૦.૭.૧૯૮૨ ના રોજ ઓળખ માટે જેલમાં ગયા હતા અને ઘટના સમયે તેઓ હાજર નહોતા.

અમે નોંધીએ છીએ કે હાઈકોર્ટે ખાસ કરીને નોંધ્યું છે કે તેની સમક્ષ ફક્ત બે મુદ્દાઓ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. તે નોંધવું પડે છે કે સુનાવણીમાં શું થયું તેની રજૂઆત, અદાલતના ચુકાદામાં રેકૉર્ડ કરવામાં આવેલી હકીકતો આવી રજૂ કરેલી હકીકતોના નિષ્કર્ષ છે અને કોઈ પણ વ્યક્તિ સોગંદનામા પર અથવા અન્ય પુરાવા દ્વારા આવી રજૂઆતનો વિરોધ કરી શકે નહિ. જો કોઈ પક્ષકાર વિચારે છે કે અદાલતમાં બનેલી ઘટનાઓ ચુકાદામાં ખોટી રીતે નોંધવામાં આવી છે, તો તે પક્ષકાર માટે, જ્યારે આ બાબત ન્યાયાધીશોના મનમાં તાજી હોય

જેમણે રેકૉર્ડ બનાવ્યો છે, ત્યારે જરૂરી સુધારણા કરવી અનિવાર્ય છે. રેકૉર્ડ સુધારવાનો તે એકમાત્ર રસ્તો છે. અપીલકર્તા માટે આ કોર્ટ સમક્ષ વિપરીત દલીલ કરવી યોગ્ય નથી. (જુઓ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિ. રામદાસ શ્રીનિવાસ નાયક અને અન્ય (૧૯૮૨ (૨) SCC ૪૬૩), ભાવનગર યુનિવર્સિટી વિ. પાલીતાણા સુગર મિલ (પી) લિ. અને અન્ય (૨૦૦૩ (૨) SCC ૧૧૧), અને રૂપ કુમાર વિ. મોહન થેદાની (૨૦૦૩ (૬) SCC ૫૯૫).

એમ પણ, તબીબી પુરાવા દ્રશ્યમાન પુરાવા સાથે વિરુદ્ધ છે તેવી દલીલમાં પણ કોઈ આધાર નથી. તે ફક્ત એક લેખક દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા કહેવાતા અભિપ્રાય પર આધારિત છે. કાલ્પનિક પ્રશ્નોના કાલ્પનિક જવાબો, અને પાઠ્યપુસ્તક લેખકો દ્વારા માત્ર કાલ્પનિક અને અમૂર્ત અભિપ્રાયો, ધારવામાં આવેલા તથ્યો પર આધારિત, જો દ્રશ્યમાન પુરાવા વિશ્વસનીય અને સુસંગત હોય તો તેના પુરાવા મૂલ્યને નબળું પાડી શકે નહિ. ખોરાકને પચાવવામાં સામાન્ય રીતે લાગતો સમય ખોરાકની ગુણવત્તા અને જથ્થા પર પણ, અન્ય પરિબળો ઉપરાંત, આધાર રાખશે. સાક્ષીઓ દ્વારા જણાવવામાં આવેલ ઘટનાના સમયની ચોકસાઈ પર શંકા ઊભી કરવા માટે વાસ્તવિક રીતે સાબિત કરવું જરૂરી હતું કે કેટલો ખોરાક લેવામાં આવ્યો હતો, વાતાવરણીય પરિસ્થિતિઓ અને અન્ય સંબંધિત પરિબળો શું હતા. ફક્ત ત્યારે જ જ્યારે દ્રશ્યમાન પુરાવા તબીબી પુરાવા સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત હોય, ત્યારે અદાલતે

તેની અસર ધ્યાનમાં લેવી પડે છે. આ કોર્ટે પટ્ટિપતિ વેકેયા વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય (AIR ૧૯૮૫ SC ૧૭૧૫) માં અવલોકન કર્યું કે તબીબી વિજ્ઞાન હજી એટલું સંપૂર્ણ નથી કે તે મૃત્યુનો ચોક્કસ સમય નક્કી કરી શકે કે તેને કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ અથવા ગાણિતિક રીતે ચોક્કસ સેકન્ડ સુધી નક્કી કરી શકાય. તબીબી તપાસના સમયે પેટની સામગ્રીની સ્થિતિ ઘટનાનો સમય નક્કી કરવા માટે સુરક્ષિત માર્ગદર્શિકા નથી કારણ કે તે અનુમાનનો વિષય હશે, જ્યાં સુધી મૃતકે તેનો છેલ્લો ભોજન ક્યારે લીધો હતો અને તે ભોજનમાં શું હતું તે પ્રશ્ન પર કોઈ વિશ્વસનીય પુરાવા ન હોય. નિહાલ સિંહ અને અન્ય વિ. પંજાબ રાજ્ય (AIR ૧૯૬૫ SC ૨૬) માં, તે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે પાચન માટે જરૂરી સમય ખોરાકની પ્રકૃતિ પર આધાર રાખે છે. સમય પાચન ક્ષમતા અનુસાર પણ બદલાય છે. પાચનની પ્રક્રિયા એકસરખી નથી અને વ્યક્તિ-વ્યક્તિએ અને કોઈ ચોક્કસ સમયે વ્યક્તિના સ્વાસ્થ્ય અને અન્ય ઘણા બદલાતા પરિબલો અનુસાર બદલાય છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉદ્દેખિત એચડબ્લ્યુવી કોક્સના પુસ્તકમાં પણ પરિબલો નોંધવામાં આવ્યા હતા. (જુઓ સાતમી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૩૦૦ થી ૩૦૨). લેખકનો મત જે ફક્ત ચોક્કસ મૂળભૂત ધારણાઓ પર આધારિત અભિપ્રાય છે તે હકીકતને સાબિત કરવા માટે રજૂ કરાયેલા પુરાવા માટે બદલી શકાતો નથી – જે હંમેશા વિવિધ તથ્યો પર આધાર રાખે છે, અને હાથ

પરના ચોક્કસ કેસની વિશિષ્ટ પ્રકૃતિ અનુસાર બદલાય છે. એકમાત્ર અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એ છે કે દલીલમાં કોઈ આધાર નથી, તે હકીકત ઉપરાંત કે તથ્યોના માત્ર મૂલ્યાંકન સંબંધિત ઉક્ત દલીલ હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવી નહોતી.

તપાસ પણ ખામીયુક્ત હોવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું કારણ કે બંદૂક ફોરેન્સિક પરીક્ષણ માટે મોકલવામાં આવી નહોતી. ખામીયુક્ત તપાસના કિસ્સામાં અદાલતે પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં સાવચેત રહેવું પડે છે. પરંતુ ફક્ત ખામીના કારણે આરોપી વ્યક્તિને નિર્દોષ છોડી દેવું યોગ્ય રહેશે નહિ; આમ કરવું એ તપાસ અધિકારીના હાથમાં રમવા બરાબર થશે જો તપાસ હેતુપૂર્વક ખામીયુક્ત હોય. (જુઓ કર્નેલ સિંહ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૯૫ (૫) SCC ૫૧૮).

પારસ ચાદવ અને અન્ય વિ. બિહાર રાજ્ય (૧૯૯૯ (૨) SCC ૧૨૬) માં તે ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો તપાસ કરતી એજન્સી દ્વારા કોઈ ચૂક અથવા ચૂક કરવામાં આવે અથવા બેદરકારીના કારણે ખામીયુક્ત તપાસ થઈ હોય તો ફરિયાદી પક્ષના પુરાવાની આવી ચૂકને બાદ કરીને કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવી જરૂરી છે તે જાણવા માટે કે ઉક્ત પુરાવા વિશ્વસનીય છે કે નહિ અને કઈ હદ સુધી, આવી ચૂક સત્ય શોધવાના ઉદ્દેશ્યને અસર કરે છે. ફક્ત અધિકારીઓના દૂષિત વર્તનને જ અદાલતો દ્વારા સત્ય શોધવા માટે પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવાના

માર્ગમાં ઊભા રહેવું જોઈએ નહિ, જો રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી અન્યથા વિશ્વસનીય અને સાચી હોય; અન્યથા પક્ષપાતી અથવા રસ ધરાવતા તપાસકર્તાના ઈશારે હેતુપૂર્વકનો દુષ્કર્મ ચાલુ રહેશે અને ફરિયાદકર્તા પક્ષને, અને પ્રક્રિયામાં સમગ્ર સમુદાયને ન્યાય નહિ મળે.

જેમ કે રામ બિહારી ચાદવ વિ. બિહાર રાજ્ય અને અન્ય (૧૯૯૮ (૪) SCC ૫૧૭) માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો આવી હેતુપૂર્વક અથવા બેદરકારીપૂર્ણ તપાસને, બેદરકારીપૂર્ણ તપાસ અથવા ચૂકોને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે, તો લોકોનો કાયદા અમલીકરણ એજન્સીમાં જ નહિ પરંતુ ન્યાયના વહીવટમાં પણ વિશ્વાસ અને ભરોસો ડગી જશે. અમર સિંહ વિ. બલવિંદર સિંહ અને અન્ય (૨૦૦૩ (૨) SCC ૫૧૮) માં ફરીથી આ મતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો. અમર સિંહના કેસ (ઉપરોક્ત) માં નોંધ્યા મુજબ તે ચોક્કસપણે વધુ સારું હોત જો હથિયારોને સરખામણી માટે ફોરેન્સિક પરીક્ષણ પ્રયોગશાળામાં મોકલવામાં આવ્યા હોત. પરંતુ બેલિસ્ટિક નિષ્ણાતનો અહેવાલ ફક્ત નિષ્ણાતના અભિપ્રાયની પ્રકૃતિનો હશે જેમાં કોઈ નિષ્કર્ષાત્મકતા જોડાયેલી નથી. જ્યારે તબીબી પુરાવા દ્વારા સમર્થિત પ્રત્યક્ષ સાક્ષીઓની સીધી જુબાની ફરિયાદી પક્ષના સંસ્કરણને સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત કરે છે, ત્યારે તપાસ અધિકારીની નિષ્ફળતા અથવા ચૂક અથવા બેદરકારી ફરિયાદી પક્ષના સંસ્કરણની વિશ્વસનીયતાને અસર કરી શકે નહિ.

ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા FIR નોંધવામાં શા માટે થોડો વિલંબ થયો તે સમજાવવામાં આવ્યું છે. તે સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે કોઈ બસ ઉપલબ્ધ નહોતી અને તેથી, તે ફક્ત ત્યારે જ કરી શકાય જ્યારે બસ ઉપલબ્ધ હોય. આ પ્રશ્ન હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો નહોતો અને તે ઉપરાંત, વિપરીત કોઈપણ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, ઓફર કરાયેલ સમજૂતી વાજબી લાગે છે.

અન્ય દલીલ જે પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો તે કથિત પ્રત્યક્ષ સાક્ષીઓની તપાસ ન કરવા સંબંધિત હતો. આ દલીલ પણ હાઈકોર્ટ સમક્ષ દબાવવામાં આવી નહોતી. કોઈ પણ સંજોગોમાં, તપાસ અધિકારી અને સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી છે તે સમજાવવા માટે કે શા માટે અન્યની તપાસ કરવામાં આવી નહોતી અને તે દાવાઓને અવિશ્વસનીય બનાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ લાવવામાં આવ્યું નથી. ટ્રાયલ કોર્ટે પણ આ પાસાનું વિશ્લેષણ કર્યું છે અને આરોપીની દલીલમાં કોઈ આધાર મળ્યો નથી.

કથિત ગેરહાજરી સંબંધિત દલીલની ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હતી. તે નોંધવામાં આવ્યું હતું કે ઘટના બની તે સમયે, આરોપી-અપીલકર્તા ઓળખના હેતુસર જેલમાં હાજર હતા તે દર્શાવવા માટે કોઈ સામગ્રી

રજૂ કરવામાં આવી નહોતી. અમને એલિબીની દલીલને નકારવામાં નીચેની અદાલતોના તારણોમાં કોઈ ખામી મળતી નથી.

અમને તે પણ જણાય છે કે ચુકાદાની વિલંબિત વિતરણ અને તે તેને નબળું પાડે છે તેવી દલીલમાં કોઈ આધાર નથી. અનિલ રાયના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ કોર્ટે ફક્ત ચુકાદાઓની વહેલી વિતરણની ઇચ્છનીયતા પર ભાર મૂક્યો છે. હકીકતમાં, ઉક્ત કેસમાં આ કોર્ટ સમક્ષ પડકારાયેલા ચુકાદાને વિલંબિત વિતરણના આધારે રદ કરવામાં આવ્યો નહોતો અને ગુણદોષ પર વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. ચુકાદાના ફકરા ૧૦ અને ૪૫ માં આ કોર્ટે વિકલ્પો દર્શાવ્યા હતા જો ચુકાદો નોંધપાત્ર રીતે લાંબા સમય સુધી વિતરિત ન થાય તો કોઈ પક્ષકાર માટે. અમે આ ચોક્કસ કારણસર, કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો પર, અપીલકર્તાને કોઈ નુકસાન થયું છે તે પ્રશંસા કરી શકતા નથી.

પુરાવાની પુનઃમૂલ્યાંકન અને હકીકતના સહવર્તી તારણોમાં દખલ કરવાનો કોઈ અવકાશ નથી. આ કોર્ટ સામાન્ય રીતે તારણોની વિશ્વસનીયતામાં તપાસ કરતી નથી અને દખલગીરી ફક્ત ત્યારે જ માન્ય છે જ્યારે અપવાદરૂપ અને વિશિષ્ટ સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોય જેના પરિણામે આરોપી સાથે અન્યાય થયો હોય. આ તે પ્રકારનો કેસ નથી અને પુરાવા માત્ર વિશ્વસનીય જ નથી પરંતુ તારણો પણ સારી રીતે લાયક છે અને રેકૉર્ડ પરની પુષ્કળ સામગ્રી દ્વારા પૂરતા

પ્રમાણમાં સમર્થિત છે. તેથી, અમને આ અપીલમાં કોઈ ગુણવત્તા જણાતી નથી,
જેને ફગાવી દેવામાં આવે છે.

અપીલ ફગાવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.